

БРЕМЕНОСТ И ПЛОДНОСТ КАЈ ПАЦИЕНТИ СО КАРЦИНОМ

Брошура за
пациенти

XEMA

Здружение за помош и поддршка
на пациенти со хематолошки
забогувања и нивни негуватели

www.hema.org.mk

Кога ќе дознаете дека имате рак првото прашање што си го поставувате е дали ќе преживеам. Се соочувате со дијагнозата, третманските опции, прогноза на болеста и информации кои воопшто не ги разбирате. Планирањето на семејство е последната работа за која би помислиле во моментот.

Ако никој не Ви укаже дека можеби ќе останете неплодна поради терапијата која ќе ја примате, дека има опција да ги зачувате Вашите јајце клетки и дека тоа мора да го направите веднаш, тогаш враќање назад нема откако ќе започнете со терапијата. Затоа е потребно навремено да ги имате информациите за оваа тема.

Повеќето жени кои имале карцином имаат големи шанси да имаат здрава бременост, но кај некои од нив како последица на терапијата можат да се јават компликации во текот на бременоста или да останат неплодни.

КАКО ДЕЛУВА ТЕРАПИЈАТА ЗА КАРЦИНОМ НА ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА?

Многу фактори делуваат кај мажот и жената на можноста за забременување, меѓу нив и терапијата која ја примате за лекување на одреден вид на карцином. Карциномите или почесто терапиите за карцином може да предизвикаат неплодност кај жените. Ралични типови на терапии може да имаат различни ефекти врз плодността кај жената.

ШТО Е НЕПЛОДНОСТ?

Неплодност е неможност жената да остане бремена. Лекарите констатираат неплодност кај жената откако по извесен број години жената неможе да остане бремена. Жените се неплодни доколку:

- Нивните овариуми не содржат здрави јајце клетки. Запомнете дека жената се раѓа со сите јајце клетки кои ги има и тие се зачувани во нејзините овариуми.
- Оштетувањето на другите делови од репродуктивниот систем спречува да се оплодат јајце клетките.
- Оплодената јајце клетка неможе да се всадува и да расте во матката.

Доколку сте во можност поразговарајте со Вашиот лекар, медицинска сестра или друг член на медицинскиот тим за бременоста и плодноста пред терапијата за карцином. Има начини да ја зачувате вашата плодност пред и во текот на третманот. Но после третманот вообичаено опциите се лимитирани.

Некои работи кои би требало да се земат во предвид при зачувување на плодноста кај жените се следните:

- Доколку карциномот е проширен или доколку кај пациентката постои ризик да добие карцином на одредени органи во иднина.
- Ако е ризично да се одложува третманот за рак (опциите за зачувување на плодноста одземаат премногу време во фаза кога карциномот брзо напредува).
- Шансите за успех (Повеќето процедури за зачувување на плодноста се помалку успешни кај жени над 40 години).

Испитувањата укажуваат дека жените со рак добиваат помалку информации за методите за зачувување на плодноста, отколку мажите. Исто така, жените кои имаат веќе едно дете или тие кои не се во брак скоро и да не добиваат информации. Доколку сте заинтересирани во иднина да имате дете а примате терапија за карцином, најдобро е самоиницијативно да ја започнете дискусијата со Вашиот лекар.

Повеќето лица кои преживеале рак можат да станат родители во иднина. Можеби тоа нема да биде како што тие планирале пред да ја добијат дијагнозата, но секако дека имаат многу опции. Ова вклучува можно зачувување на јајце клетките, евентуално делови од овариумите, третман за плодност после карциномот, посвојување на дете или користење на донирана јајце клетка за да имате дете (понекогаш и друга жена може да биде оплодена со ваша јајце клетка и да го носи вашето дете поминувајќи ја таа место вас бременоста).

КАКО ДЕЛУВА ХЕМОТЕРАПИЈАТА НА ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА?

Повеќето лекови за хемотерапија можат да ги оштетат јајце клетките и да делуваат на нејзината неплодност. Ова зависи од годините на жената, лековите кои ги прима. Тешко е да се утврди дали жената ќе биде плодна после примањето на хемотерапијата.

Лекови за хемотерапија кои **најчесто** предизвикуваат неплодност кај жените и оштетување на јајце клетката се следните:

- Busulfan
- Carboplatin
- Carmustine (BCNU)
- Chlorambucil
- Cisplatin
- Cyclophosphamide (Cytoxan®)
- Dacarbazine
- Doxorubicin (Adriamycin®)
- Ifosfamide
- Lomustine (CCNU)
- Mechlorethamine
- Melphalan
- Procarbazine
- Temozolomide

Лекови кои имаат **мал ризик** за оштетување на јајце клетките се:

- 5-fluorouracil (5-FU)
- Bleomycin
- Cytarabine
- Dactinomycin
- Daunorubicin
- Fludarabine
- Gemcitabine
- Idarubicin
- Methotrexate
- Vinblastine
- Vincristine

Поразговарајте со Вашиот лекар за хемотерапијата која ќе ја примате и ризикот за неплодност кој доаѓа со терапијата.

ХЕМОТЕРАПИЈА И БРЕМЕНОСТ

ГОДИНИТЕ ПРАВАТ РАЗЛИКА: Колку што сте помлади имате повеќе јајце клетки во своите овариуми. Ова ви дава поголема шанса да ја одржите плодноста и покрај терапијата која ја примате за карцином. Жените кои примале терапија за карцином, пред да наполнат 35 години имаат одлична шанса да останат бремени после терапијата. Кај младите жени кај кои ќе се јави менопауза за време на примањето на терапијата постои опција повторно да добијат менструација после примањето на терапијата или по извесен период.

ПОСЛЕ ХЕМОТЕРАПИЈАТА, ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА МОЖЕ ДА НЕ ТРАЕ ДОЛГО: Девојчињата кои примале хемотерапија пред пубертетот (време кога се јавува првата менструација) или млади жени кај кои менструацијата се јавила повторно по примањето на хемотерапијата се во ризик за рана менопауза. Кога жената ќе престане да добива менструација пред 40 години, многу порано од просечната возраст (околу 51 година), се констатира состојба на прерана менопауза или примарна оваријална инсуфициенција. Тогаш жената останува неплодна бидејќи нејзините овариуми престануваат со создавање на хормони кои се потребни за жената да биде плодна, а тие хормони се естроген и прогестерон.

МЕНСТРУАЛНИОТ ЦИКЛУС НЕ ЗНАЧИ И ПЛОДНОСТ КАЈ ЖЕНАТА: После хемотерапијата жената повторно може да има менструален циклус, но тоа не значи дека таа ќе остане бремена. Најчесто некои јајце клетки се уништени при терапијата за рак. Консултирајте се со стручно медицинско лице за вашата состојба за да дознаете дали сеуште сте плодна и колку долго ќе трае вашата плодност.

ИЗБЕГНУВАЈТЕ ДА ОСТАНЕТЕ БРЕМЕНА ДО ДЕКА ПРИМАТЕ ХЕМОТЕРАПИЈА: Повеќето хемотераписки лекови може да го повредат фетусот додека е во развој, предизвикувајќи одредени дефекти или други несакани реакции. При примање на одредени хемотерапии може да бидете неплодна и за тоа би требало да поразговарате со Вашиот лекар. Запомнете

дека некои жени може да останат бремени и покрај тоа што менструалниот циклус им е завршен.

АКО ОСТАНАТЕ БРЕМЕНА ЗА КРАТОК ПЕРИОД ОТКАКО СТЕ ЈА ПРИМИЛЕ ХЕМОТЕРАПИЈАТА ИМА ОПЦИЈА ДА МУ НАШТЕТИТЕ НА ВАШЕТО БЕБЕ: Жените најчесто се советувани да не остануваат бремени во првите 6 месеци после примањето на хемотерапијата бидејќи самиот хемотераписки лек може да ги оштети нивните јајце клетки кои се развиле за време на терапијата. Ако пак оштетената јајце клетка се презервира, има опција ембрионот да развие одредени генетски малформации. Информации и студии за овие случаи е многу тешко да се најдат. Ова е нешто за што треба да поразговарате со вашиот лекар пред да останете бремена.

Таргетираната терапија и имуно терапијата ги напаѓаат клетките на карциномот различно од стандардната хемотерапија. Употребата на овие терапии во последните години е драстично зголемена, но нема доволно податоци за нивните ефекти врз плодноста и проблеми кои би можеле да се јават во текот на бременоста.

КАКО ДЕЛУВА ТРАНСПЛАНТАЦИЈАТА НА КОСКЕНА СРЦЕВИНА ИЛИ МАТИЧНИ КЛЕТКИ ВРЗ ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА

Трансплантацијата на коскена срцевина или матични клетки најчесто се применува со високи дози на хемотерапија, а понекогаш се користи и радиотерапија на целото тело пред трансплантација. Во повеќето случаи при процесот на трансплантација не се ослободуваат јајце клетки од овариумите. Поразговарајте со Вашиот лекар за овој ризик пред да започне трансплантацијата.

КАКО ДЕЛУВА РАДИОТЕРАПИЈАТА ВРЗ ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА

При радиотерапијата се користат високо-енергетски дози на зраци кои ги убиваат клетките на ракот. Овие зраци можат да ги оштетат овариумите кај жените. Кај жените подложени на

радиотерапија во пределот на стомакот или карлицата, има опција да останат неплодни во зависност од количеството на радиотерапија која е абсорбирана од страна на овариумите. Високи дози на радиотерапија може да ги уништат сите јајце клетки кај жената или само дел предизвикувајќи неплодност или може да предизвикаат

рана менопауза. Повеќето жени кои примиле карлична радиотерапија ќе останат неплодни.

Иако радиотерапијата не е таргетирана директно кај овариумите, сепак зраците навлегуваат во внатрешноста на телото и неможе да се контролира на кој дел од телото би делувале, со што се јавува можност да се оштетат овариумите. Кога радиотерапијата е насочена директно кон вагината, овариумите абсорбираат висока доза на зраци.

Радиотерапијата на матката може да предизвика лузни, со што се зголемува нивото на проток на крв кон матката и ја оневозможува правилната мускулна функција на матката за време на бременоста. Овие жени имаат и повисок ризик за спонтан абортус, предвремено породување и новороденчиња со мала тежина. Овие проблеми можат да се јават и кај жени кои примале радиотерапија во текот на детството, пред да се развие матката во текот на пубертетот.

Понекогаш радиотерапијата на мозокот може да предизвика промени кај хипофизата. Хипофизата им сигнализира на овариумите да продуцираат хормони и нераспознавањето на овие сигнали може да делува на процесот на овулација (исфрлањето на јајце клетката од овариумот). Во зависност од применетата доза на радиотерапија ова може да се одрази врз плодноста кај жената.

Многу е важно да не планирате бременост додека примате радиотерапија бидејќи може да се оштети фетусот. Разговарајте со вашиот лекар на темава.

ДРУГИ ТЕРАПИИ КОИ МОЖЕ ДА ДЕЛУВААТ НА ПЛОДНОСТА КАЈ ЖЕНАТА

Хормоналните терапии кои се користат за третирање на ракот на дојка или други видови на карциноми можат да делуваат на плодноста. Жените кои примаат tamoxifen може да останат бремени, но постојат и опции да се јават дефекти кај фетусот. Од тие причини овие жени се советуваат да се консултираат со лекар пред да останат бремени доколку примаат tamoxifen.

Други хормонални терапии исто можат да делуваат врз прекин на овулацијата, а земајќи во предвид дека жената при примање на оваа терапија е во фаза на привремена менопауза. Ефектите од други терапии сеуште не се познати и најдобро е да се консултирате со стручно лице.

ПЛАНИРАЊЕ НА БРЕМЕНОСТ

За пациентките кои се заинтересирани за презервација на јајце клетки посетата на стручно лице е круцијална во овој дел и тоа во период пред да започнат со терапијата. Денес се достапни повеќе техники и методи за презервација од типот банки за сперма, методи за зачувување на јајце клетки, ин витро фертилизација и друго. Ин витро фертилизацијата е техника која се применува кај жените пред да започнат со терапијата за карцином. Во најголем број на случаи ин витро фертилизацијата е сигурен метод за пациентката да остане бремена по неприроден пат.

Референци:

- * Cleveland Clinic, <http://my.clevelandclinic.org/>
- * American Cancer Society, <https://www.cancer.org/>
- * NCCN Foundation, <https://www.nccn.org/patients/foundation/default.aspx>
- * ESMO 2019 Congress. Session, Fertility and pregnancy of cancer patients during and after cancer treatment Presenter, Ananda Plate. Authors, A. Plate, <https://oncologypro.esmo.org/Meeting-Resources/ESMO-2019-Congress/Setting-the-scene-The-patient-perspective>

ХЕМА е основана во февруари 2018 година како невладина и непрофитна пациентска организација за помош и поддршка на пациенти со хематолошки заболувања и нивни негуватели со посебен акцент кон пациентите со хематолошки малигнитети.

ГЛАВНИТЕ ЦЕЛИ НА **ХЕМА** СЕ:

Подобро информирање на пациентите за современите методи за лекување на хематолошките заболувања

•

Поттикнување на повисоки медицински стандарди во примарното, секундарното и терциерното здравство

•

Подигнување на свеста кај населението за хематолошките заболувања нивна дијагностика и терапија

Телефон за контакт: +38978397704

Маил: contact@hema.org.mk, mirjana.hema@gmail.com

 www.facebook.com/XEMA

www.mpeurope.org

Брошурата е изработена
со поддршка од
Myeloma Patients Europe (MPE)

hema.org.mk